

Нови прилози за разумевање „успеха“ наших либералних реформатора, који су њима донели виле на Сењаку, а нама суноврат међу најсиромашније нације у овом делу Европе

Двотомна књига професора Београдског универзитета Јована Б. Душанића „Деструкција економије“ (издање НСПМ, Београд, 2010) нека је врста одговора на некадашњи Динкићев бестселер који је се бавио „економијом деструкције“. Динкић се средином деведесетих година прошлог века на проблемима у које је транзиција довела друштво Милошевићеве Србије једном политикантско-научном студијом понудио да српску економију претвори у модерну, а српско друштво уведе у европска богата друштва. И добио је шансу. И то такву да ни сањао није колику. Унесређено српско друштво је у њему и његовим истомишљеницима у тренуцима свог суноварата препознало реформаторе и поклонило им своје „поверење“. Не сећам се да је и неком у једнопартијском систему дата извршна улога са „свим правима“ да толико реформише.

Резултате тог тужног „уговора“ динкићевске економске доктрине и народа данас живимо. И не зна се да ли су у дубљој рупи реформе, рефоримисана привреда или народ, којем су обећани послови, станови, путовања ка егзотичним дестинацијама.;

Деценију и по касније књига професора Душанића ће нам показати како су нашу економију, коју смо предали Динкићу и друговима, појели скаквци. И како је наше друштво „систематски уништавано“ до сомнабулије. Почело је тако што је ДОС (Демократска опозиција Србије), који је освојио власт у „српској октобарској револуцији“ 2000. године, мање имао потребу да саслуша и другачија мишљења него његови претходници, сведочи проф. Душанић. Аутистичност којом су спровођене реформе историјски није непозната, али ова досовска јесте цинична пошто се заклањала иза демократије, либерализма, западних вредности, позивања на компетитивност, транспарентност.

Од свега тога имамо „велика обећања и скромне резултате“, деиндустријализовану земљу, неконкурентну привреду, партијску државу, распродају свега што се и по коју цену продати може, драматичан раст незапослености и - ишчекивања да се сви наши проблеми решавају за пет, десет, свеједно колико година удомљавањем у Европској

Пише: Слободан Рељић
четвртак, 23 децембар 2010 18:45

унији. Алтернативу наши реформатори не могу смислити ни у вицу.

Професор

Душанић има „ауторско право“ на сликовиту језички кованицу која, чини ми се, на најбољи начин описује динкићевско „привредно чудо“ и његову суштинску природу - „бећарска економија“. Оно што је остало од ћаће и дедова распродавало се ургентно и без могућности да не мења власника, онда се то хвалило као велико достигнуће, бусало се у прса доказујући чак како је боље да је нешто „њихово“ (у рукама страних инвеститора) него да је „наше“, странцима продате банке су крштена циничним именима „националних штедионица“, делало се кроз Национални инвестициони план (скраћено НИП), формирало се и министарство за трошкарање кроз НИП и...

Онда је бећаре сустигла стварност. Као оног цврчка који цело лето пева не узимајући у обзир чињеницу да после лепих дана дође страшна зима.

Још једна ствар се лепо види из „Деструкције економије“: да су то наши бећари радили на „научној бази“, а да су им приручници за то написани преко Океана. Наши бећарски реформатори су имали ауторитет иза себе, они су „акценат ставили на стабилизацију, либерализацију и приватизацију“, што су три стуба Вашингтонског договора. Није се ту нико договарао да Динкићима и Ђелићима, него су ММФ, Светска банка, Министарство финансија САД и USAID формулисали правила како да из бантустана у транзицији извуку каквих добити за себе. А улога динкићијанско-ђелићевске локалне елите (да, та братија је прозвана елитом) била је да нама тај „кодификовани програм економског неоколонијализма“ представи као „програм спаса за Србију“ и да они као овлашћени, али контролисани „експерти“ обезбеде да се програм што доследније примењује на - нашу штету. Јер, логички, немогуће је да једнострано осмишљен програм буде обострано користан.

Можда је било времена кад би се оваква констатација сматрала преоштром и антизападном. Данас је ваљда свима све јасно. „Богате владе користе своје буџете за помоћ и приступ њиховим домаћим тржиштима као шаргарепе, да натерају земље у развоју да прихвате неолибералну економску политику. Ово се понекад чини због користи одређених компанија које лобирају, али најчешће да би се у земљи у развоју створили пријатељски услови за страну робу и инвестиције уопште. Улога ММФ и Светске банке је у томе што зајмове које додељују условљавају прихватањем неолибералне политике у земљи која је у питању. WTO пак даје допринос тиме што доноси трговинска правила која промовишу слободну трговину у областима у којима су богате земље јаче, али не и тамо где су слабије (нпр. пољопривреда и текстилна индустрија)“, наводи се у „Деструкцији економије“ анализа познатог професора са Универзитета у Кембриџу Ха Џин Чана.

Професор Душанић подсећа да наши „велики либерални узори“ на нас гледају као на заморчад од којих се, да се послужимо Мартијевим проналаском, без имало зазора и моралних дилема узимају „витални органи“ друштава. „Амерички принцип 'Do what we say, not what we do!' (Ради оно што ти кажемо, а не оно што ми радимо!) САД спроводе са невероватном упорношћу и лицемерјем.“ Наши реформатори су слушали те „божје“ заповести с удивљењем које се граничи са здравим разумом. Сетите се само како се дочекују делегације ММФ у Београду: влада, тзв. стручна јавност и медији се претворе у добре ђаке, који слушају и бележе и ником не пада ни на ум да се тргне: па, чекајте, ови људи заступају страну која их је послала, а наша добробит им је потпуно секундаран интерес. Не, наши бећарски реформатори се не би оптерећивали таквим тешким мислима, а изјаве чиновника који су из Вашингтона послани „у дивљину“ цитирају се као мисли класика.

Наша је транзиција, из познатих разлога, нешто каснила, али то нашим реформаторима није било ни од какве користи јер они „нису хтели, и нису смели“ да гледају око себе и помогну нама и својој држави. Њима је било на уму да не наљуте „оне тамо“. Кад се код нас појавио превод чувене књиге Џозефа Стиглица „Противречности глобализације“ (2002), предговор српском издању је написао Јожа Менцингер, ректор Љубљанског универзитета и један од архитеката економских реформи у Словенији. Да су наши реформатори бар тада „читали као што је написано“, нашли би разлога да бар мало повуку ручну. „У еуфорији илузија, која је након распада социјализма захватила Источну Европу, многи су домаћи марксисти преко ноћи постали монетаристи, а донедавни проповедници различитих облика социјализма постајали су загрижени проповедници *share-holder value* идеологије. На упозорења ретких домаћих економиста на последице приватизације без јасних правила, макроекономске стабилизације ослоњене на погрешне процене стања привреда и увођења тржишта без институција узвраћено је ругањем због

Пише: Слободан Рељић
четвртак, 23 децембар 2010 18:45

носталгичности и незнања."

Ни данас у Србији није много другачије. Нема те здраве мисли која може да омете нашег бећара да помисли да нешто није било у реду на његовом изузетном путу „од кауча у теткином стану до виле на Сењаку". Шта би томе фалило? Зар није сан свих Срба да пређу тај дивни пут? Зато морамо ићи до краја! Да распродамо и Телеком, и ЕПС, и шуме, и воде... „Све ћу да продам, само да играм..."

Професор Душанић верује да су ово „године пропуштених шанси" и да је ово „још једна изгубљена деценија". Цитира Монтења: „Нема тог ветра који би био наклоњен ономе ко не зна куда плови". Монтењ је знао шта говори, али није познавао филозофију српских бећара. Јер на крају се ипак мора констатовати да је у овој гладној земљи све мање оних који се задовољавају професорским анализама и закључцима. Они који нису учили компликовану методологију друштвених наука радије доносе „преке закључке". Јер, истина је, нису сви „пропустили шансе", неки су их искористили. Отиђите на Дедиње... Изгледа и да нису сви изгубили деценију, неким су то животни згодици.

И свакако остаје да се питамо пред неизвесном будућношћу, кад је небо високо а Европска унија далеко као фатаморгана која прелеће изнад партијских скупова као облаци који не доносе кишу: како ће се гледати на реформаторе који производе несрећне и неуспешне народе? И, „успешне" реформаторе, истовремено? Руку на срце, не носимо сви ми исте заслуге за очигледну „деструкцију економије". И само ретки данас још верују да је неконтролисано и пророчко приповедање о „уласку у Европску унију" наша лука спаса. Јер, ако неки и хоће да очекују испуњење тог пророчанства у реалном времену, само ретки могу да замисле како ће проћи тим трновитим и далеким путем до „рајске баште" с овако скромним резервама. Књига професора Душанића ту може бити од помоћи. Читалац се у трену спусти на земљу и схвати да нису наше вође слепци, него смо то - ми. То сазнање није пријатно, али је крајње време да се с тим суочимо. Дванаест је и пет.

(Фонд Слободан Јовановић, 22.12.2010)